

Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci spoločná analýza troch dôležitých prieskumov

Európske observatórium rizík
Zhrnutie

Základom tejto publikácie je práca Irene Houtmanovej, Iris Eekhoutovej, Anity Venemaovej, Maartje Bakhuijs Roozebooma, Stefa van Buurena (TNO).

Vedúci projektu: Xabier Irastorza, Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA)

Podakovanie: Organizácia TNO ďakuje Eurostatu a nadácii Eurofound za poskytnutie bezplatného prístupu k údajom o pracovných podmienkach z ad hoc modulu zisťovania VZPS z roku 2013 a 6. prieskumu EWCS. Prístup k údajom zo 6. prieskumu EWCS bol poskytnutý ešte pred oficiálnym zverejnením údajov. Ďakujeme aj týmto externým odborníkom Maarit Vartia-Väänänen a Krista Pahkin (FIOH), Epp Kalaste a Janno Jarve (Centar, Inigo Isusi (IKEI) a David McDaid (LSE) za ich cenné pripomienky.

Vypracovanie tejto správy zadala Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA). Za jej obsah vrátane všetkých vyjadrených stanovísk a/alebo záverov zodpovedajú samotní autori a nemusia nevyhnutne odrážať stanoviská agentúry EU-OSHA.

**Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpovede
na otázky o Európskej únii**

**Bezplatné telefónne číslo (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*). Niektorí operátori mobilných sietí neumožňujú prístup k číslam začínajúcim 00 800 alebo za takéto hovory môžu účtovať poplatok.

Viac informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete (<http://europa.eu>). Katalogizačné údaje nájdete na obálke tejto publikácie.

Luxemburg: Úrad pre publikácie Európskej únie 2017

© Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, 2017 Rozmnožovanie je povolené len so súhlasom autora.

Zhrnutie

V záujme lepšej ochrany viac ako 217 miliónov pracovníkov v Európskej únii (EÚ) pred pracovnými úrazmi a chorobami z povolania prijala Európska komisia; v roku 2014 strategický rámec v oblasti ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci na obdobie rokov 2014 – 2020 ⁽¹⁾. Identifikujú sa v ňom kľúčové výzvy a strategické ciele v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Strategický rámec je zameraný na zabezpečenie vedúcej úlohy EÚ v podporovaní pracovných podmienok vysokej úrovne, zlepšovaní vykonávania existujúcich pravidiel v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia, najmä zvýšením kapacity mikropodnikov a malých podnikov na vykonávanie efektívnych a účinných stratégií prevencie rizík a na zlepšenie prevencie chorôb súvisiacich s prácou riešením nových a vznikajúcich rizík bez zanedbávania existujúcich rizík. V tomto rámci sa navrhuje riešiť tieto výzvy na základe radu opatrení vrátane zlepšenia zberu štatistických údajov s cieľom získať lepšie dôkazy a náležitejšie využívať údaje a tiež na účely ďalšieho zlepšovania monitorovacích nástrojov.

V rámci série sekundárnych analýz údajov z druhého Európskeho prieskumu podnikov o nových a vznikajúcich rizikách (ESENER-2) Európska agentúra pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA) zadala vypracovanie štúdie na kombinovanie údajov z prieskumu s údajmi z ďalších dvoch významných európskych prieskumov – ad hoc modulu o pracovných úrazoch a iných zdravotných problémoch súvisiacich s prácou výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) z roku 2013 a 6. európskeho prieskumu pracovných podmienok – v jednej spoločnej analýze. Cieľom bolo poskytnúť odpovede na dôležité otázky týkajúce sa riadenia rizík v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (BOZP), ktoré nemožno zodpovedať izolovaným analyzovaním jednotlivých databáz, ako napríklad „Ak sa riziká v oblasti BOZP riadia na úrovni podniku, vnímajú zamestnanci, že ich vystavenie riziku v oblasti BOZP je znížené alebo menšie?“ a „Aké sú ich zdravotné dôsledky v súvislosti s prácou?“. V záujme podpory riadenia rizík je potrebné zistiť, ktoré faktory ovplyvňujú riadenie rizík v oblasti BOZP; napríklad či riadenie rizík je ovplyvnené úrovňou vystavenia zamestnancov pracovným rizikám, všeobecným aj špecifickým, či výskyt zdravotných problémov je podnetom pre rozhodnutie o riadení rizík v oblasti BOZP a či stimuly a prekážky pre riadenie rizík v oblasti BOZP, ako napríklad angažovanosť manažmentu, účasť zamestnancov alebo nedostatok zdrojov, tiež predstavujú dôležité faktory, ktoré treba zvážiť. Tieto poznatky môžu byť užitočné pre tvorcov politik, zástupcov zamestnávateľov a zamestnancov a odborníkov v oblasti BOZP, aby všetci mohli ďalej podporovať riadenie pracovných rizík.

V tejto štúdii sa hľadali odpovede na tieto výskumné otázky:

1. Súvisí vystavenie rizikám v oblasti BOZP vo všeobecnosti, ako aj špecifickejšie environmentálnym rizikám, rizikám porúch podporno-pohybovej sústavy a psychosociálnym rizikám, ako uvádzajú zamestnanci, s informovanosťou o rizikách a riadením rizík v podnikoch?
2. Súvisia zdravotné dôsledky v súvislosti s prácou a pohoda, ako uvádzajú zamestnanci, s informovanosťou o rizikách a riadením rizík v podnikoch?
3. Ako dobre je riadenie rizík vysvetlené na základe vystavenia pracovným rizikám, všeobecným aj špecifickým, a zdravotných dôsledkov v súvislosti s prácou, ako uvádzajú zamestnanci?
4. Vysvetľujú faktory úspešnosti, ako napríklad angažovanosť manažmentu a miera účasti zamestnancov, alebo také prekážky ako nedostatok zdrojov alebo odborných znalostí, vzťah medzi riadením rizík na úrovni podniku a vnímaním rizík zamestnancami? Ak áno, aký vplyv majú tieto faktory?
5. Možno typológiu podnikov definovať buď na základe charakteru podniku (napr. krajina, odvetvie a veľkosť), alebo hlavných prvkov jeho prístupu k riadeniu rizík v oblasti BOZP vrátane jeho stimulov a prekážok?

Jedným z posudzovaných prieskumov je prieskum agentúry EU-OSHA na úrovni podniku – ESENER-2 ⁽²⁾, v rámci ktorého sa v roku 2014 skúmala informovanosť o rizikách, riadenie rizík a prítomnosť stimulov a prekážok pre riadenie rizík. Ďalšie dva prieskumy sú na úrovni zamestnancov a zaoberajú sa vystaveniu rizikám a zdravotnými dôsledkami, ako ich uvádzajú zamestnanci. V rámci jedného

⁽¹⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0332>

⁽²⁾ <https://osha.europa.eu/en/surveys-and-statistics-osh/esener>

z týchto prieskumov, ad hoc modulu o pracovných úrazoch a iných zdravotných problémoch súvisiacich s prácou výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) z roku 2013⁽³⁾, sa inventarizuje celkové vystavenie rizikám, identifikujú sa riziká v oblasti BOZP, porúch podporno-pohybovej sústavy, ako aj psychosociálne riziká vo všeobecnosti, ako aj ukazovatele všeobecných zdravotných dôsledkov v súvislosti s prácou, porúch podporno-pohybovej sústavy a dôsledkov na duševné zdravie v súvislosti s prácou. Druhý zamestnanecký prieskum, ktorý bol použitý v tejto analýze, 6. európsky prieskum pracovných podmienok (EWCS)⁽⁴⁾, sa uskutočnil v roku 2015. Inventarizujú sa v ňom špecifickejšie pracovné riziká, ako napríklad environmentálne riziká, riziká porúch podporno-pohybovej sústavy a psychosociálne riziká, ako aj niektoré ďalšie špecifickejšie zdravotné dôsledky v súvislosti s prácou.

Na kombinovanie týchto súborov údajov vo viacúrovňovej analýze sme použili dve spoločné základné premenné, *krajinu a odvetvie*. V analýze sa použili dve úrovne:

- vyššia úroveň: krajiny (analýza na úrovni krajiny, podávanie správ na úrovni skupín krajín),
- nižšia úroveň: odvetvia v rámci krajín (analýza na úrovni odvetvia pri zohľadnení rozdielov na úrovni krajín).

Veľkosť podniku sa tiež posudzovala ako potenciálna tretia nižšia úroveň na kombinovanie súborov údajov, nebola však použitá, pretože klasifikácia použitá v prieskume EWCS sa nedala zosúladiť s inými prieskumami.

Vzťahy medzi ukazovateľmi sa skúmali pomocou korelačnej a regresnej analýzy.

Riziká, zdravie v súvislosti s prácou a riadenie rizík v podnikoch: hlavné závery

Všeobecný vzťah zaznamenaný v tejto štúdii, ktorý podporuje skoršie štúdie, v ktorých sa používali jednoduché súbory údajov, naznačuje, že *vystavenie rizikám* a najmä špecifickým pracovným rizikám sa spája s vyššou mierou riadenia rizík v podnikoch. Toto zistenie je podložené pre:

- environmentálne riziká v oblasti BOZP a informovanosť o rizikách v oblasti BOZP a riadenie rizík v oblasti BOZP,
- všeobecné riziká porúch podporno-pohybovej sústavy, zdvíhanie ťažkých predmetov a únavné polohy, opakované pohyby a informovanosť o rizikách a riadení porúch podporno-pohybovej sústavy,
- všeobecné psychosociálne riziká a informovanosť o rizikách a riadení psychosociálnych rizík.
- násilie a obťažovanie, neistota zamestnania a riadenie psychosociálnych rizík.

Prítomnosť *zdravotných problémov* sa len okrajovo spája s väčšou mierou riadenia rizík v oblasti BOZP a rizík porúch podporno-pohybovej sústavy v podnikoch. Len ak zamestnanci uvádzajú duševné zdravotné problémy v súvislosti s prácou, spája sa táto skutočnosť s väčšou mierou riadenia psychosociálnych rizík v podnikoch, navyše k vplyvu z vystavenia všeobecným a špecifickým psychosociálnym rizikám.

Hlavné závery v prípade prvých troch výskumných otázok sú tieto:

1. Vystavenie rizikám vo všeobecnosti, ako uvádzajú zamestnanci, pozitívne súvisí s informovanosťou o rizikách a riadením rizík pre všetky tri typy rizík, ktoré sa v tomto prípade študovali (BOZP, poruchy podporno-pohybovej sústavy a psychosociálne riziká): väčšia miera vystavenia rizikám uvádzaná zamestnancami súvisí s vyššou mierou riadenia rizík v podnikoch.
2. Dostupnosť konkrétnych informácií o vystavení rizikám, ako uvádzajú zamestnanci, silne súvisí s riadením rizík v podnikoch.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/EU_labour_force_survey_-_ad_hoc_modules

⁽⁴⁾ <http://www.eurofound.europa.eu/surveys/european-working-conditions-surveys>

3. Všeobecné aj špecifické zdravotné dôsledky, ako uvádzajú zamestnanci, najmä pokiaľ ide o všeobecné zdravie v súvislosti s prácou, poruchy podporno-pohybovej sústavy a duševné zdravie v súvislosti s prácou pozitívne súvisia s informovanosťou o rizikách a riadením rizík v podnikoch. Pokiaľ však ide o všeobecné zdravie (VZPS), ako uvádzajú zamestnanci, neexistuje žiadny vzťah medzi informovanosťou o rizikách v oblasti BOZP a riadením rizík v oblasti BOZP v podnikoch.
4. Ak sa zohľadnia informácie o vystavení všeobecným a špecifickým rizikám, informácie o zdravotných problémoch uvádzané zamestnancami len okrajovo súvisia s vykonávaním riadenia rizík v oblasti BOZP a porúch podporno-pohybovej sústavy v podnikoch. Ak však zamestnanci uvádzajú duševné zdravotné problémy v súvislosti s prácou, súvis s riadením psychosociálnych rizík v podniku sa zvyšuje, a to aj pri zohľadnení vystavenia všeobecným a špecifickým psychosociálnym rizikám.

Z týchto zistení vyplýva, že podniky reagujú na vysoké vystavenie rizikám uvádzané zamestnancami a obzvlášť na vystavenie špecifickým rizikám. Najmä v prípade riadenia psychosociálnych rizík sa ukazuje, že duševné zdravotné problémy, ktoré postihujú zamestnancov, tiež pozitívne súvisia s riadením psychosociálnych rizík, navyše k vystaveniu psychosociálnym rizikám.

Pokiaľ ide o rozdiely medzi krajinami a odvetvami, zistilo sa, že v porovnaní s krajinami odvetvia prinášajú väčšie „stimuly“ informovanosti o rizikách a riadenia rizík v oblasti BOZP a porúch podporno-pohybovej sústavy. Krajiny na druhej strane predstavujú silnejšie stimuly väčšej miery riadenia a informovanosti v oblasti psychosociálnych rizík. Môže to znamenať, že politické a kultúrne faktory zohrávajú v tomto prípade väčšiu úlohu.

Faktory a prekážky pre riadenie rizík v podnikoch: hlavné závery

Niektoré stimuly a prekážky sú známe tým, že priamo ovplyvňujú riadenie rizík v podnikoch. Niektoré stimuly a prekážky môžu tiež ovplyvniť alebo oslabiť vzťah medzi rizikami a riadením rizík. K stimulom, o ktorých sa zistilo, že majú priamy vplyv na zvýšenie miery riadenia rizík v oblasti BOZP a porúch podporno-pohybovej sústavy patrí prítomnosť oficiálneho zástupcu zamestnancov, angažovanosť manažmentu a neformálna účasť zamestnancov na riadení BOZP. V prípade iných stimulov, ako napríklad splnenie očakávaní zamestnancov, zvyšovanie produktivity alebo reputácia organizácie, a prekážok, ako napríklad nedostatok času a pracovníkov, nedostatok prostriedkov, nedostatok znalostí a pod., sa priame vzťahy nezistili. V prípade riadenia psychosociálnych rizík jediným relevantným a štatisticky významným zisteným stimulom je účasť zamestnancov na navrhovaní a stanovovaní opatrení zameraných na riadenie psychosociálnych rizík.

Ak sa pri posudzovaní oslabujúceho vplyvu stimulov riadenia rizík zistí, že stimuly chýbajú alebo sú malé, zjavne chýba aj vzťah medzi vystavením riziku a riadením rizík. Ak sú tieto stimuly prítomné, vo všeobecnosti sa zistil pozitívny vzťah medzi vystavením riziku, ako uvádzajú zamestnanci, a riadením rizík v podnikoch oslabený špecifickým stimulom, napr. účasťou zamestnancov. Oficiálne zastúpenie zamestnancov oslabuje vzťah medzi riadením špecifických environmentálnych rizík, rizík v oblasti opakovaných pohybov, BOZP a porúch podporno-pohybovej sústavy. Na porovnanie oslabujúce vplyvy iných stimulov na vzťah medzi rizikami v oblasti BOZP a porúch podporno-pohybovej sústavy a riadením rizík sú pomerne malé. Očakávania zamestnancov sú jediným stimulom, ktorý oslabuje vzťah medzi riadením rizík v oblasti opakovaných pohybov a porúch podporno-pohybovej sústavy.

V prípade riadenia psychosociálnych rizík sa zistili niektoré špecifické stimuly, ktoré oslabujú vzťah medzi vystavením psychosociálnym rizikám, ako uvádzajú zamestnanci, a riadením psychosociálnych rizík v podnikoch. Hlavné závery uvedené vyššie pre riadenie rizík v oblasti BOZP a porúch podporno-pohybovej sústavy platia vo všeobecnosti aj v tomto prípade. Pre riadenie psychosociálnych rizík je však účasť zamestnancov na riadení psychosociálnych rizík obzvlášť prospešná (skôr než účasť na riadení rizík v oblasti BOZP vo všeobecnosti), ako aj dobrá komunikácia v oblasti BOZP, ohľaduplné pracovisko a možnosť formálnejšie diskutovať o organizačných otázkach.

Vzťah medzi neistotou zamestnania a riadením psychosociálnych rizík trochu odlišný. Tento vzťah je negatívny, čo sa dá vysvetliť ako znak toho, že ak je neistota zamestnania vysoká (a z tohto dôvodu

význam udržania pracovníkov môže byť nízky), riadenie psychosociálnych rizík je nízke, čo naznačuje, že nie je prioritou.

Prekážky v riadení rizika, ako napríklad nedostatok zdrojov, nemajú veľký vplyv na riadenie rizík, majú však oslabujúci vplyv na riadenie BOZP a menšie vplyvy na riadenie porúch podporno-pohybovej sústavy a psychosociálnych rizík: ak je menej prekážok, potom chýba vzťah medzi rizikom a riadením rizík, ako tvrdia zamestnanci. Ak sa však vyskytujú prekážky, len vysoká úroveň vystavenia riziku, ako napríklad násilie a obťažovanie, sa spájajú s väčšou mierou riadenia rizík.

Na základe týchto výsledkov možno konštatovať, že zlepšenie angažovanosti manažmentu, formálne zastúpenie zamestnancov a účasť zamestnancov na riadení BOZP sa spájajú s väčšou mierou riadenia rizík v oblasti BOZP a muskuloskeletálnych porúch. Účasť zamestnancov na riadení špecifických psychosociálnych rizík pozitívne súvisí s celkovým riadením psychosociálnych rizík na pracovisku. Pre riadenie psychosociálnych rizík môže byť prospešné aj pracovisko, ktoré je ohľaduplné k zamestnancom a transparentná komunikácia, ako aj možnosť diskutovať o potenciálnych rizikách.

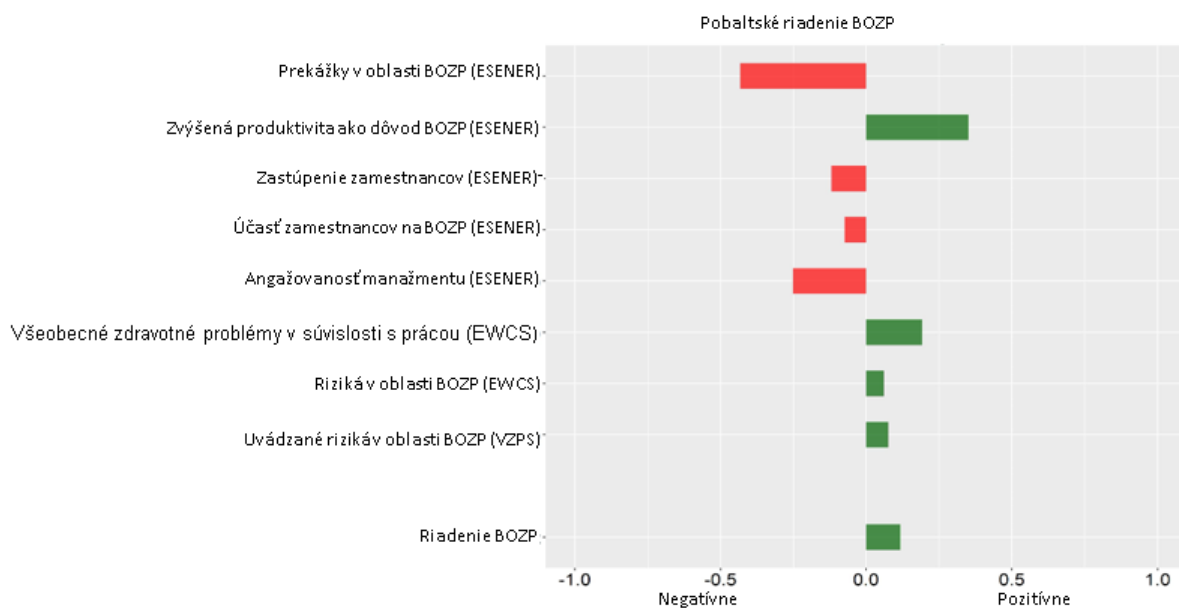
Typológie podnikov: hlavné závery

Záverečná otázka výskumu zameraná na skúmanie možnosti definovania typológií podnikov na základe buď charakteru podniku (napr. krajina alebo odvetvie), alebo jeho hlavných prvkov riadenia rizík v oblasti BOZP vrátane stimulov a prekážok. Z výsledkov analýz vyplýva, že typológie možno zostaviť pre krajiny, skupiny krajín a odvetvia na základe hlavných determinantov riadenia rizík. Tieto typológie poukazujú na relatívne postavenie stimulov riadenia všeobecných alebo špecifických rizík a naznačujú možnosti pre zlepšenie riadenia rizík v danej krajine, skupine krajín alebo odvetví.

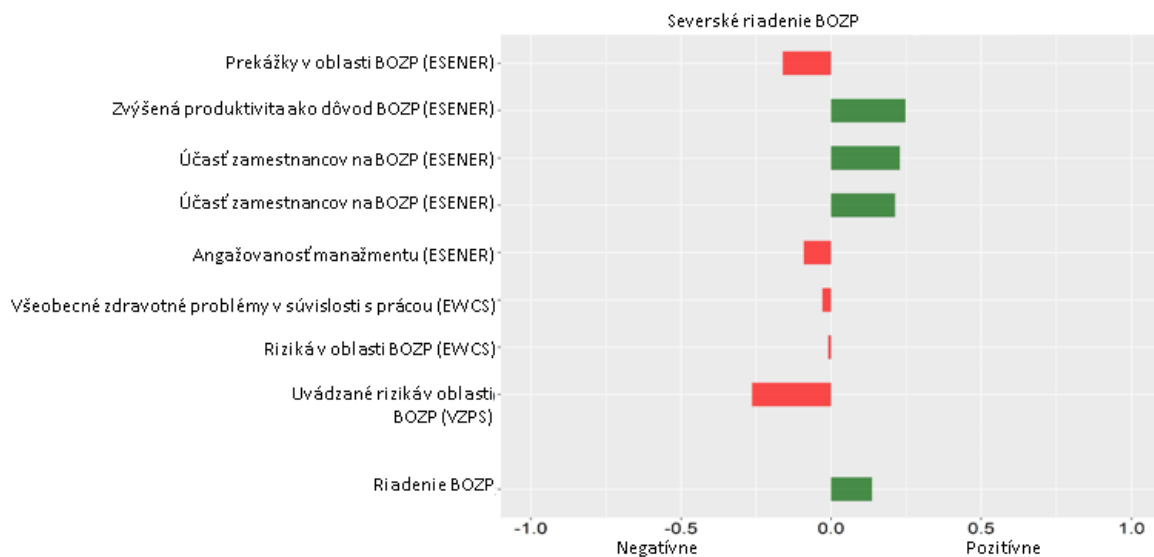
Niektoré príklady sú uvedené v úplnej správe na základe charakteristík, o ktorých sa zistilo, že súvisia s vyššími úrovňami riadenia rizík. Napríklad na obrázkoch A a B je znázornená typológia riadenia rizík v oblasti BOZP a riadenia psychosociálnych rizík v severských krajinách a pobaltských štátoch, keďže tieto sú dosť odlišné.

Z typológie riadenia BOZP podľa skupín krajín vyplýva, že napríklad skupina krajín ako pobaltské štáty (obrázok A) má hodnotenie vyššie ako priemer (0,0 na horizontálnej osi), pokiaľ ide o celkové riadenie rizík v oblasti BOZP a že toto je porovnateľné s celkovým riadením rizík v oblasti BOZP v severských krajinách (obrázok B). Z údajov však tiež vyplýva, že rôzne stimuly vo veľkej miere prispievajú k úrovni riadenia rizík v oblasti BOZP v každej z týchto dvoch skupín krajín. Svedčí to o tom, že v oboch skupinách krajín existuje značný priestor na ďalšie zlepšovanie riadenia rizík v oblasti BOZP. Možno tvrdiť, že v pobaltských štátoch zameranie na zlepšenie riadenia rizík v oblasti BOZP by sa mohlo presunúť k väčšej miere zastúpenia zamestnancov, k väčšej miere skutočnej účasti zamestnancov na riadení rizík v oblasti BOZP a k väčšej angažovanosti manažmentu. V severských krajinách by sa väčšia pozornosť mohla venovať environmentálnym rizikám a angažovanosť manažmentu by sa tiež mohla ďalej zlepšovať. Prekážky v oblasti BOZP, ako napríklad nedostatok zdrojov, negatívne prispieva k riadeniu rizík v oblasti BOZP v oboch skupinách krajín a odstraňovanie prekážok tiež môže prispieť k zlepšeniu riadenia rizík.

Obrázok A: Typológia riadenia rizík v oblasti BOZP v pobaltských štátoch.

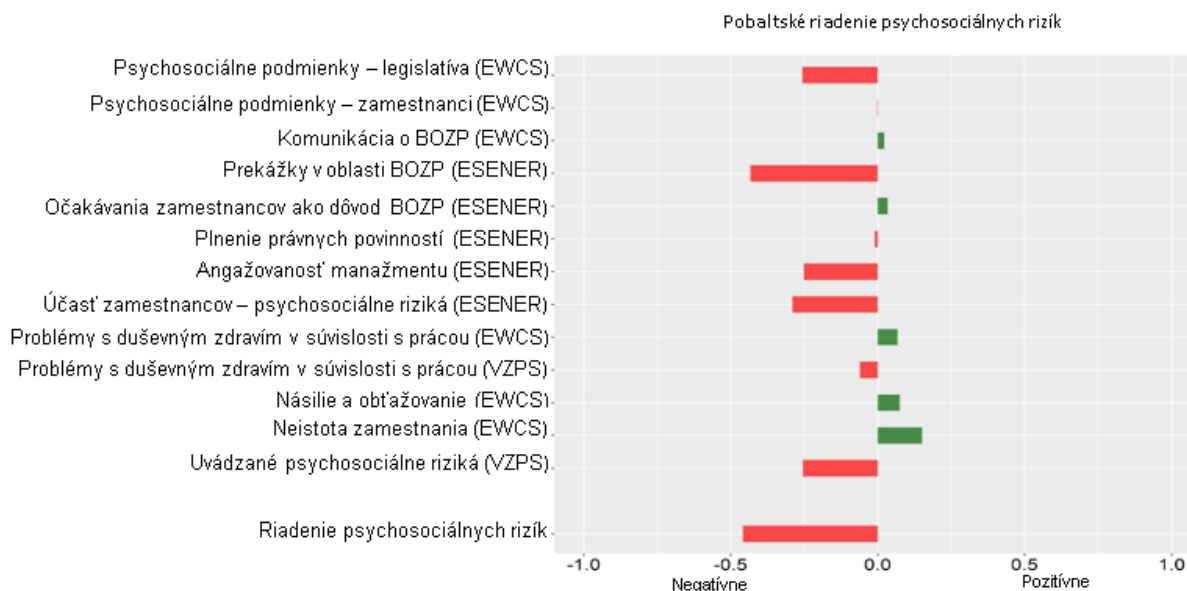
Obrázok B: Typológia riadenia rizík v oblasti BOZP v severských štátoch.

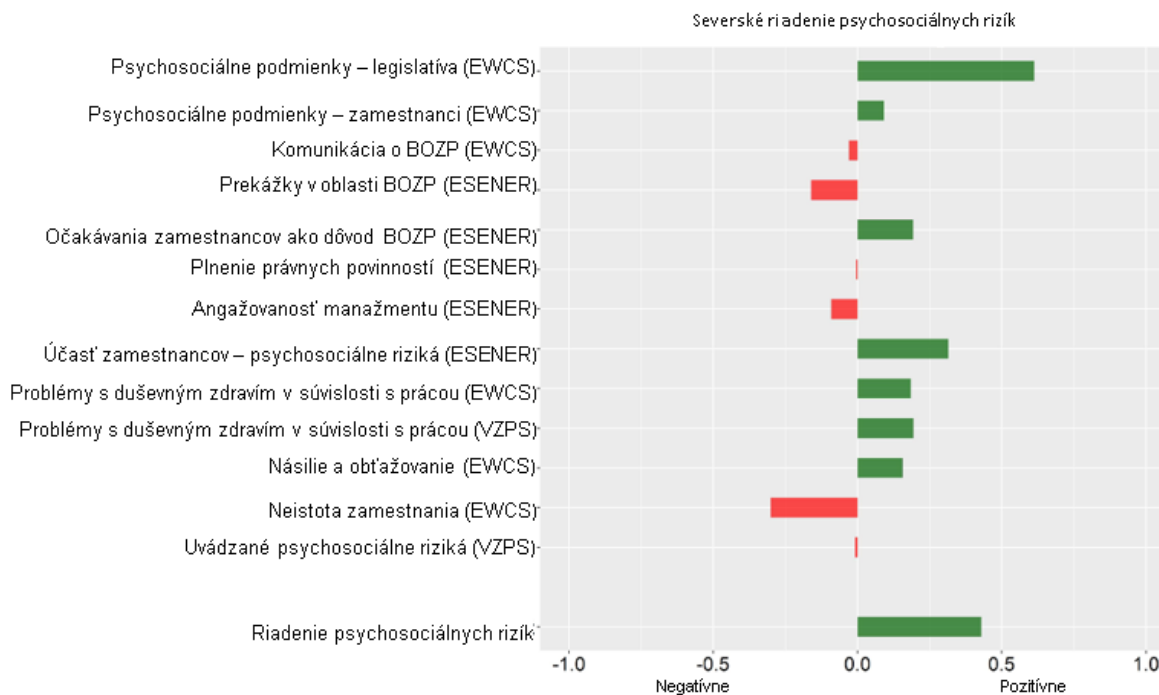
Vysvetľujúce premenné v prípade riadenia psychosociálnych rizík sú dosť odlišné od takýchto premenných v prípade riadenia rizík v oblasti BOZP. Pri posudzovaní riadenia psychosociálnych rizík v prípade tých istých skupín krajín, ktoré sa rozoberali vyššie, z typológie pobaltských štátov vyplýva, že tu existuje väčší priestor na zlepšenie (obrázok C) ako v severských krajinách (obrázok D). Riadenie psychosociálnych rizík v pobaltských štátoch je pomerne na slabej úrovni, vystavenie psychosociálnym rizikám je vo všeobecnosti pomerne vysoké, účasť zamestnancov na riadení psychosociálnych rizík a príležitosti na diskusie o týchto rizikách sú tiež na pomerne nízkej úrovni. Zlepšenie všetkých týchto ukazovateľov môže mať za následok zvýšenie riadenia psychosociálnych rizík v pobaltských štátoch.

V severských krajinách je typológia v prípade riadenia psychosociálnych rizík oveľa priaznivejšia, pokiaľ ide o riadenie rizík, ako aj o najvýznamnejšie stimuly riadenia psychosociálnych rizík (obrázok D). Aj tu sa však ukazuje, že existuje priestor na zlepšenie pri prekonávaní prekážok pre riadenie psychosociálnych rizík a pri zlepšovaní angažovanosti manažmentu, ako aj pri riešení neistoty zamestnania.

Obrázok C: Typológia riadenia psychosociálnych rizík v pobaltských štátoch.

Obrázok D: Typológia riadenia psychosociálnych rizík v severských štátoch.

Zhrnutie zistení spoločnej analýzy

Na základe výsledkov tejto spoločnej analýzy troch hlavných európskych prieskumov týkajúcich sa BOZP možno vyvodiť tieto súhrnné závery:

- Vystavenie rizikám, ako ho vnímajú zamestnanci, a najmä špecifickým environmentálnym a špecifickým rizikám v oblasti porúch podporno-pohybovej sústavy, ako aj psychosociálnym rizikám sa ukazuje ako významný stimul riadenia rizík v oblasti BOZP, muskuloskeletálnych porúch a riadenia psychosociálnych rizík.
- Okrem toho informácie týkajúce sa duševného zdravia, ako uvádzajú zamestnanci, významne a relevantne prispievajú k riadeniu psychosociálnych rizík v podnikoch, ako aj informácie o vystavení všeobecným a špecifickým psychosociálnym rizikám. Nie je tomu tak v prípade všeobecného zdravia v súvislosti s prácou alebo porúch podporno-pohybovej sústavy.
- Stimuly a prekážky riadenia rizík môžu ovplyvniť spôsob, akým tvorcovia politik a iné zainteresované strany – zamestnávateľa, zamestnanci a ich zástupcovia v oblasti BOZP – riadia riziká v oblasti BOZP v podnikoch, najmä riziká v oblasti porúch podporno-pohybovej sústavy a psychosociálne riziká.

Odporúčania pre tvorcov politik, vnútroštátne a odvetvové zainteresované strany

Na základe výsledkov spoločnej analýzy možno vydať tieto odporúčania:

- Dôležité je podporovať kroky na *posilnenie angažovanosti manažmentu* v súvislosti s riadením BOZP vo všeobecnosti, ako aj špecifickým riadením rizík v oblasti BOZP a porúch podporno-pohybovej sústavy. Aj keď sa nezistilo, že tento stimul súvisí s riadením psychosociálnych porúch, z literatúry vyplýva, že je dôležitý pre riadenie psychosociálnych rizík. Táto štúdia naznačuje, že osobitná podpora je potrebná pre riadenie psychosociálnych rizík, aby sa mohlo plne rozvinúť.
- Odporúča sa tiež, aby zástupcovia zamestnávateľov a zamestnancov a iných zainteresovaných strán, ako napríklad zástupcovia organizácií na odvetvovej úrovni a odborníci v oblasti BOZP, *podporili účasť zamestnancov na podpore riadenia BOZP vo všeobecnosti, ako aj špecifickejšieho riadenia rizík v oblasti porúch podporno-pohybovej sústavy, ako aj psychosociálnych rizík*. Keďže:
 - Zlepšenie *formálneho zastúpenia zamestnancov* sa úzko spája s riadením rizík v oblasti BOZP a porúch podporno-pohybovej sústavy. Ani tu sa nenašlo prepojenie s riadením psychosociálnych rizík.
 - Zlepšenie *neformálnej účasti zamestnancov* tiež môže zlepšiť riadenie BOZP.
 - *Účasť na navrhovaní a tvorbe opatrení na riadenie psychosociálnych rizík* sa silne spája s väčšou mierou riadenia psychosociálnych rizík.

Vnútroštátne a odvetvové zainteresované strany by mohli tiež:

- *Podporiť rozvoj nástrojov na hodnotenie rizík*. Príklady takýchto nástrojov už bývajú často dostupné na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni pre všeobecné, ako aj pre špecifické riziká.
- Cieľom je *zlepšiť formálne zastúpenie zamestnancov v spoločnostiach* na podporu riadenia BOZP.
- *Podporiť formálne zastúpenie zamestnancov* ako dôležitý stimul v oblasti podávania správ o vystavení rizikám v oblasti BOZP a porúch podporno-pohybovej sústavy zo strany zamestnancov a v oblasti riadenia rizík podnikmi. Zastúpenie zamestnancov sa považovalo za dôležité. Zastúpenie však nemusí byť formálne, najmä pri zohľadnení zistení o riadení psychosociálnych rizík. Kľúčovým faktorom je účasť zamestnancov na riadení rizík, najmä

v prípade riadenia psychosociálnych rizík, ktoré sa výrazne zlepšuje, keď sa zamestnanci zapájajú do riadenia špecifických psychosociálnych rizík.

- *Podporiť angažovanosť manažmentu pri zabezpečovaní riadenia rizík*, pretože je dôležité pre riadenie rizík v oblasti BOZP a porúch podporno-pohybovej sústavy. Angažovanosť manažmentu osobitne zameraná na psychosociálne aspekty môže byť tiež dôležitá pre riadenie psychosociálnych rizík, ale ani informácie o tomto type angažovanosti manažmentu nie sú zatiaľ k dispozícii v prieskume ESENER.
- *Podporovať spravodlivé a ohľaduplné prostredie na pracoviskách a prítomnosť zastúpenia zamestnancov na pracovisku* na účely efektívneho riadenia psychosociálnych rizík. Tieto aspekty spolu s možnosťou formálnej diskusie o organizačných otázkach sú obzvlášť dôležité stimuly riadenia psychosociálnych rizík.
- *Zamerať sa na zvýšenie zdrojov na riadenie rizík v podnikoch*. Obmedzené zdroje v podnikoch vo všeobecnosti znamenajú, že neexistuje žiadny vzťah medzi uvádzanými rizikami a riadením rizík. Zo zistení vyplýva, že len v prípade špecifických rizík, ako napríklad násilie a obťažovanie, sa vyčlenia skromné zdroje na tieto riziká.

Hranice spoločnej analýzy

Metóda použitá na kombinovanie údajov v tejto štúdii má svoje hranice. Je jasné, že kombinovanie troch súborov údajov je pomerne zložitá, najmä preto, že neexistuje možnosť prepojiť údaje na úrovni individuálneho pracovníka alebo podniku. V dôsledku toho sme boli obmedzení na analýzu údajov vyšších úrovní (t. j. krajiny a odvetvia). Premenná „veľkosť podniku“ sa nemohla brať do úvahy ako úroveň na prepojenie súborov údajov po zahrnutí prieskumu EWCS. Vplyv nezahrnutia úrovne veľkosti podniku bola analyzovaná za pomoci kombinácie prieskumu ESENER-2 a ad hoc modulu zisťovania VZPS z roku 2013 a zistilo sa, že nemali významný vplyv pri posudzovaní len spoľahlivých a relevantných záverov.

Ďalšou nevýhodou štúdie je, že na základe týchto prierezných a nie priebežných údajov prieskumu nebolo možné stanoviť príčinnú súvislosť. Údaje boli získané z troch odlišných prieskumov približne v rovnakom čase. Aj keď sme mohli analyzovať korelácie a súvislosti medzi všetkými premennými, nedalo sa preukázať žiadne príčinné smerovanie v týchto vzťahoch. Hoci typológie vychádzajú zo zistení všetkých spoločných analýz a prezentujú relatívny vplyv stimulov všeobecného riadenia rizík v oblasti BOZP a špecifickejšieho riadenia rizík v oblasti porúch podporno-pohybovej sústavy a riadenia psychosociálnych rizík, príčinnú súvislosť môžeme stále predpokladať, keďže všetky poukazujú na priestor na zlepšenie. V tejto štúdii sa mohli posúdiť len prierezné korelácie. Z literatúry sa však určité príčinné smerovanie dá predpokladať v prípade angažovanosti manažmentu a účasti zamestnancov na riadení rizík, ako aj nedostatku zdrojov (napr. Kompier a Marcelissen, 1990; Leka a kol., 2010, 2011; Westgaard a Winkel, 2011, Nielsen a Randall, 2013).

Okrem toho otázky týkajúce sa špecifických stimulov riadenia psychosociálnych rizík a samotného riadenia psychosociálnych rizík v rámci prieskumu ESENER-2 sa kládli len v podnikoch s počtom zamestnancov 20 a viac a menšie podniky boli vynechané. Toto viedlo k určitej strate spoľahlivosti pri analýze vplyvu stimulov a prekážok riadenia psychosociálnych rizík.

Silné stránky spoločnej analýzy

Kombinácia súborov údajov, ako je tomu v tomto prípade, pomáha vytvárať relevantné interpretovateľné výsledky, ktoré môžu ísť nad rámec toho, čo by sa dalo zistiť separátnou analýzou týchto súborov údajov. Analýza kombinovaných súborov údajov, aká sa použila v tejto štúdii, predstavuje cenovo efektívny spôsob na získanie výsledkov z viacerých zdrojov, ktoré by sa dali inak získať len nákladnou a časovo náročnou prácou v teréne. Umožňuje nám tiež lepšie využitie existujúcich údajov. Napríklad táto štúdia nám umožňuje posúdiť súvislosti medzi údajmi týkajúcimi sa zamestnancov a podnikov v súvislosti s vystavením rizikám v oblasti BOZP pri práci, ako uvádzajú zamestnanci, a riadením rizík na úrovni podniku.

Zosúladenie spoločných premenných na prepojenie databáz (napr. krajina, odvetvie a veľkosť), ktorá sa uskutočnila v tejto štúdii, je však nevyhnutným predpokladom pre úspešnú kombináciu odlišných súborov údajov. Čím viac úrovní možno prepojiť, tým spoľahlivejšie a správnejšie sa dajú interpretovať výsledky.

Spoločná analýza dáva dôležité informácie o smerovaní (stimuly a prekážky) do súvisu s riadením rizík v oblasti BOZP vo všeobecnosti, ako aj s riadením významných špecifických rizík v oblasti BOZP, psychosociálnych rizík a rizík v oblasti porúch podporno-pohybovej sústavy. V prípade riadenia psychosociálnych rizík, časť informácií o stimuloch pochádzala z prieskumu ESENER-2 a časť pochádzala z prieskumu EWCS. Oba zdroje rovnako umožnili získať užitočné informácie, ktoré sa dajú použiť na podporu riadenia psychosociálnych rizík. Stimuly sú veľmi dôležitými zložkami typológie, ktorá poskytuje prehľad podmienok v krajinách, skupinách krajín alebo odvetviach a naznačuje, kde existuje priestor na zlepšenie v záujme aktívnej podpory riadenia rizika.

Budúca práca

Spoločná analýza sa môže stať takým typom analýzy, ktorý sa v budúcnosti bude viac používať. Ak sa súbory údajov s informáciami o BOZP lepšie zosúladia vrátane úrovní, na ktorých sa údaje dajú kombinovať, užitočnosť analýzy tohto typu sa môže ešte zvýšiť.

V budúcnosti vďaka ďalšiemu prispôbeniu týchto prieskumov budeme môcť tiež posúdiť iné relevantné stimuly a prekážky, najmä v prípade špecifických typov rizík v oblasti BOZP. V súčasnosti neboli dostupné žiadne konkrétne informácie o stimuloch a prekážkach riadenia rizík v oblasti porúch podporno-pohybovej sústavy. Určité špecifické stimuly riadenia psychosociálnych rizík existujú, ale na lepšie pochopenie podmienok špecifických stimulov môžu byť dodatočne potrebné konkrétne informácie o podpore riadenia konkrétne v prípade psychosociálnych rizík a v prípade rizík v oblasti porúch podporno-pohybovej sústavy, ako aj komunikácia o týchto špecifických typoch rizík.

Aj keď určitá budúca práca navrhovaná v tomto dokumente je ambiciózná, tieto spoločné analýzy už poskytujú zistenia týkajúce sa všeobecného riadenia rizík v oblasti BOZP a konkrétnejšie riadenia rizík v oblasti porúch podporno-pohybovej sústavy a riadenia psychosociálnych rizík a pomáhajú určiť ktoré faktory a potenciálne zmeny politiky a postupov by mohli ďalej podporiť všeobecné a špecifickejšie riadenie rizík v oblasti BOZP v podnikoch v jednotlivých krajinách a v jednotlivých odvetviach.

Odkazy

- Kompier, M. & Marcelissen, F. (1990). Handboek werkstress [Handbook of work-related stress]. NIA, Amsterdam.
- Leka, S., Jain, A., Zwetsloot, G. & Cox, T. (2010). Policy-level interventions and work-related psychosocial risk management in the European Union. *Work and Stress*, 24 (3), 298-307.
- Leka, S., Jain, A., Cox, T. & Kortum, E. (2011). The development of the European framework for psychosocial risk management: PRIME-EF. *Journal of Occupational Health*, 53, 137-143.
- Nielsen, K. & Randall, R. (2013). Opening the black box: presenting a model for evaluating organization-level interventions. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 22 (5), 601-617.
- Westgaard, R.H. & Winkel J. (2011). Occupational musculoskeletal and mental health: Significance of rationalization and opportunities to create sustainable production systems – a systematic review. *Applied Ergonomics*, 42, 261-296

**Európska agentúra pre bezpečnosť
a ochranu zdravia pri práci (EU-OSHA)**

prispieva k tomu, aby sa z Európy stalo bezpečnejšie, zdravšie a produktívnejšie miesto na výkon práce. Agentúra skúma, vytvára a šíri spoľahlivé, vyvážené a nestranné informácie o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a organizuje celoeurópske kampane na zvyšovanie informovanosti. Európska únia ju zriadila v roku 1994 a sídli v meste Bilbao (Španielsko). Agentúra umožňuje spoluprácu zástupcov Európskej komisie, vlád členských štátov, organizácií zamestnávateľov a zamestnancov, ako aj popredných odborníkov vo všetkých členských štátoch EÚ a mimo nej.

**Európska agentúra pre bezpečnosť
a ochranu zdravia pri práci**

Santiago de Compostela 12, 5. poschodie
48003 Bilbao, Španielsko
Tel. +34 944358400
Fax: +34 944358401
E-mail information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

Publications Office